

Klimapolitik. Netop på et tidspunkt, hvor klimakrisen kalder på velkoordineret internationalt samarbejde, vinder en indadskuende nationalisme og populisme frem verden over. Er der en sammenhæng? Og hvordan tackles dette paradoks? Den svenske klimahistoriker Sverker Sörlin har et bud.

Frygten for at miste

MARTIN BREUM

▶ [LYT TIL ARTIKLEN](#)

STOCKHOLM – To af tidens mere uheldsvangre globale fænomener virker fastlåst på paradoksal konfrontationskurs. På den ene side klimakrisen, der synes at kalde på velkoordinerede, internationale kraftanstrengelser. Og på den anden krisens flerlemmede modstykke: utilsløret nationalistiske og populistiske bevægelser, regeringer, partier, præsidenter og andre, der undslår sig eller direkte underminerer de internationale aftaler og initiativer, der efterlyses i kampen mod global opvarmning.

Nye alarmsignaler fra klimaforskere, meteorologer, FNs klimapanel og andre med indsigt udsendes med stadig kortere interval. Svalbard kan ifølge de seneste meldinger se frem til temperaturstigninger på ti grader. Polarisens udbredelse var i december igen lavere end i stort set alle tidligere målinger. Hele små samfund i Alaska skylles gradvist i havet, fordi havisen ikke længere beskytter kysten mod havets kræfter. I det nordlige Rusland kolliderer veje, olieledninger og boligblokke, fordi permafrosten tør.

Arktis fører an, men tendensen er global. I bogen *The Uninhabitable Earth – Life After Warming*, der udkom i februar, sammenfatter redaktøren David Wallace-Wells fra New York Magazine dusinvis af faglige analyser og forskningsresultater til en grum tour-de-force gennem de oversvømmelser, flygtningestrømme og hungersnød, som klimaforandringerne vil medføre, hvis vi fortsætter med *business as usual*.

»32 lande fra Haiti til Filippinerne, Indien til Cambodja, alle svært afhængige af landbruget, står over for ekstrem risiko for konflikt og civile uroligheder på grund af klimaet inden for de næste 30 år,« skriver han blandt andet.

📷 Sverker Sörlin: Nu handler alting om tab, og tabets sprog er langt mere forbundet med følelser. Her bruges ord som »bortgang«, »sorg« og »død«, og den blinde og brutale respons på udfordringerne har fundet gehør. Foto: Alaxander Mahmoud

På samme vis forklarede professor Jama Saghir fra Canada på den årlige klimakonference i Haag, *The Planetary Security Initiative* i sidste måned, hvordan Islamisk Stat og andre terrorgrupper flittigt har rekrutteret blandt fattige bønder i Mellemøsten, godt hjulpet af en tiårig tørkeperiode, der har drevet folk fra hus og jord — alt imens populismen og nationalismen tog til i Europa og USA.

Klimakrisen forstærker populismen

Den 62-årige svenske idé- og klimahistoriker Sverker Sörlin, der er professor ved Den Kongelige Tekniske Højskole i Stockholm, har været optaget af sammenstødet mellem klimaet og populismen i en årrække. Han er medlem af den svenske regerings klimapolitiske råd og internationalt anerkendt for sin udforskning af miljø- og klimatænkningens historiske rødder.

I 2018 advarede han i bogen *Competing Arctic Futures* mod fristelsen til at reducere klimaforandringerne alene til et naturvidenskabeligt fænomen, og da vi mødes på hans forskningsafdeling på femte sal med udsigt til en højblå stockholmsk vinterhimmel, kalder han polarisen i Arktis for »en samfundsinstitution«. Det er os, der skaber problemerne, ikke den smeltende is, monsunen eller tørken i Mellemøsten, siger han.

Han skriver hyppige debatindlæg i den svenske presse og den internationale historiefagpresse for at fastnagle pointen: Klimaforandringerne kræver klassisk politik baseret på viden og værdier. Demokratiets vilkår er den vigtigste faktor i kampen mod den globale opvarmning. Naturvidenskab og teknologi vil aldrig være tilstrækkelige alene, mener han.

Som hovedtaler for 600 fagfæller på Nordisk Historikermøde i Aalborg i 2017 talte han om behovet for en ny type vidensproduktion til tidens komplekse udfordringer. Populismens fremmarch forstærkes af klimakrisen, men klimaet spiller også sammen med den voksende lokale og globale ulighed, der er globaliseringens bagside; chokket fra finanskrisen fra 2008-2009 og de tiltagende flygtninge- og migrationsstrømme, der kulminerede med flygtningekrisen i Europa i 2015.

lyst til at gøre,« siger han.

»Under den tidligere orden plæderede mange for, at vi måtte se verden som en samordnet, åben bane, hvor vi kunne højne velstanden, hvis vi samarbejdede bedre. Vi så Europa som et åbent marked, hvor alle skulle kunne færdes frit, fordi det var bedre for alle. Men den form for kollektiv tænkning har vi sluppet igen, fordi truslerne er kommet nærmere. Nu gælder det først og fremmest om at redde sig selv,« siger han.

Ressourcenationalisme

I sin seneste bog *Antropocen – en essä om människans tidsålder* kalder han regeringer som den polske, australske, indiske, amerikanske, russiske og norske for »ressourcenationalister« og »ressourcepopulister«, der mod bedre vidende fører kloden ud i hidtil ukendt og farefuldt farvand.

Jeg spørger, hvordan paradokset kan blive ved at vokse? Suger de nationalistiske og populistiske politiske strømninger ligefrem næring fra alarmerne om den globale opvarmning? Hvordan er *America First* blevet millioner af amerikaneres svar og Brexit så mange briters? Hvordan finder Viktor Orbán i Ungarn stadig folkelig opbakning til sit populistiske, EU- og indvandringsfjendtlige politiske projekt, der ingen svar har på den globale opvarmning? Hvordan kan den kulfikserede polske regering, der konsekvent modarbejder større europæiske klimainitiativer, mobilisere millioner? Hvordan blev De Gule Veste i Frankrig en magtfuld politisk bevægelse i protest mod klimaafgifter på diesel og benzin?

»Det handler ikke mindst om frygten for at miste,« siger Sverker Sörlin. »Der er opstået en ressourcepolitik, som går hånd i hånd med nationalismen i et ideologisk konglomerat. Du ser folk, der pludselig vågner og råber *We vote Trump, we vote coal*,« siger han.

»I Arktis kan man pege på Rusland og Norge, der begge er afhængige af fossile råstoffer, olie og gas. De træder gerne frem på verdensscenen med budskaber, der nok virker forskellige, men som alle er dybt forbundne med deres naturressourcer. Rusland er blandt de mest fornægtende, når det gælder forandringer. Norge er retorisk mere progressivt, men nordmændene har i praksis hele tiden været ganske træge. De har hele vejen søgt løsninger, der gør det muligt for dem at fortsætte udnyttelsen af de fossile brændstoffer, og det er ikke unikt. Mange lande har opbygget nationale fortællinger omkring deres naturressourcer,« siger han.

En ph.d.-studerende fra hans forskningsafdeling tilbragte et år i Śląsk (det tidligere Schlesien) i Polen for at studere kulsamfundet. Her var mennesker brune af kul, efter at de i generationer har indrettet sig med kullene. De arbejder i kulminerne, fyrer med kul i hjemmene og rejser til sanatorier og klinikker, når det bliver for slemt.

»I Polen ser du ressourcenationalismen fuldt udfoldet,« siger Sörlin. »Alle ved inderst inde, at kullet er skadeligt for dem, men forsøger man at tage kullet fra dem, opstår desperationen. Det formår den polske regering dygtigt at omforme til en klart ressourcenationalistisk politik, hvor kullet gøres til kernen i trygheden og velstanden. Når den polske regering stiller forslag, som resten af Europa opfatter som reaktionære og virkelighedsfjerne, lyder det som sød musik i Polen, fordi det knytter an til traditioner og

tydeligere,« siger han.

Nostalgisk respons

I sin bog om det antropocæne, tanken om mennesket som klodens dominerende geologiske kraft, sætter Sverker Sörlin paradokset i historisk kontekst: »De nationalistiske og populistiske revolter, som vi har set i Europa og Nordamerika på det seneste, kan tolkes som en tidlig og i grunden nostalgisk respons på den nye tilstand. De signalerer ønsket om en tilbagevenden til den klassiske modernitet, hvor naturen henvises til at være en tavs og passiv leverandør af jordiske gaver, som det er arbejdende menneskers ret at hente ud af Moder Jord. Det er grundlæggende en fortrøstningsfuld opdeling mellem det jordiske og det menneskelige, der minimerer kravene til mennesket og samfundene om at tilpasse sig Jordens vilkår,« skriver han.

Tiden er vendt på hovedet. Den gamle tro på oplysningens og teknologiens kraft har ikke længere styrke til at nære forestillingen om permanent voksende velstand, og mens vemodet breder sig, forlenes fortiden med stråleglans og stærke håb om det forgangnes genfødsel:

»Den tendens accelererer med klimaforandringerne, fordi det bliver stadig tydeligere, at vi må holde op med at gøre meget af det, vi har gjort tidligere. Kan vi eksempelvis blive ved at spise kød? For folk, der har oplevet stadig mere kød som et tegn på velstand, rejser det straks spørgsmålet: Har jeg nu fået et dårligere liv? Og ja, i første omgang virker det jo sådan,« siger Sörlin.

Klimaforandringernes krav om afsavn og omstilling gør det, der tidligere kun krævedes under en undtagelsestilstand, til en ny normal: »En tilstand, vi hidtil kun har forbundet med dybe kriser eller krige, æder sig ind på os på lavintensiv vis, og reaktionen er denne populistiske, nihilistiske protest: Nej, det kan ikke være rigtigt! Man stiller sig på torvet og påstår, at solen skinner, selv om alle kan se, at det regner,« siger Sverker Sörlin.

Følelsernes politik

I det centrale Stockholm på vej til vores interview er jeg vandret forbi det brede, kommunale andefodringsanlæg i kanalen over for kongeslottet. Gråænder hopper på isflagerne, og på land promenerer mænd i lodenfrakker og pudsede sko. Stockholm ånder fredelig borgerlighed, men ikke alt er ved det gamle. Sverker Sörlin skriver opråb i aviserne om svensk klimafornektelse, og i 2018 var han medstifter af en ny bevægelse til forsvar for demokratiet: *#vimåstaprata*.

»Vi ser foruroligende paralleller til det forgange, hvor demokratiet hurtigt blev erstattet af undertrykkelse,« skrev han og de øvrige stiftere i Svenska Dagbladet. I august opfordrede han i Dagens Nyheter Riksdagen til at forbyde den nynazistiske organisation Nordiska Motståndsrörelsen.

Men er udstødelse og marginalisering svaret på populismen? spørger jeg. De indvandningskritiske og til dels klimafornektende Sverigedemokrater fik ved valget i Sverige i september 17,6 procent af stemmerne. Det resulterede i fire måneders politisk dødvande, hvor de øvrige partier alle afviste SD som mulig alliancepartner, og det avler vel kun mere frustration og populisme?

som statsminister, afspejler netop, at Sverigedemokraterne har fået parlamentarisk indflydelse, mener han.

I øvrigt diskuteres deres mærkesager og især indvandringen ganske åbent i Sverige i dag, siger han. Hans frygt for demokratisk svækkelse i Sverige har andre årsager. I Antropocen-bogen beskriver han, hvordan klimakrisens tid rejser nye spørgsmål om moral, etik og ikke mindst følelser i hele Europa.

»De nationalistiske og populistiske bevægelser har et langt rigere og appellerende sprog end det, der indgik i den nu udtjente fortælling om det internationale samarbejde og globaliseringen, der skaber stadig mere velstand og vækst,« siger han.

»Følelser er pludselig blevet en politisk faktor. Den traditionelle velfærdsstats følelsesregister var vældigt begrænset. Vi talte om en ny bil, et bedre hus, bedre infrastruktur. Ingen kan påstå, at det var en veludviklet, emotionel artikulering af projektet. Man brugte termer som 'landvindinger', 'fremskridt' eller 'vækst', men følelserne var næsten fraværende. Nu handler alting om tab, og tabets sprog er langt mere forbundet med følelser. Her bruges ord som 'bortgang', 'sorg' og 'død', og den blinde og brutale respons på udfordringerne har fundet gehør. Den engagerer! Den kan få folk til at tage gule veste på og protestere,« siger han.

Civilisatorisk kløft

Han ser håb i ungdommen, i den 16-årige Greta Thunberg, der strejker fra skole i protest mod politikernes vage klimaindsats og dermed har inspireret unge i andre lande. Han glæder sig over den voksende mistro til markedskræfternes ufejlbarlighed og over Paris-aftalen fra 2015, men han pendler, siger han, mellem optimisme og pessimisme.

Optimismen finder han primært i sin analyse af den historiske udvikling, der over de seneste århundreder har bragt os institutioner som ytringsfrihed, sociale rettigheder og demokrati. Han forventer, at denne fremskridtsbølge vil fortsætte – i stadig højere grad med forholdet mellem mennesket og naturen i centrum, men han taler om »generationel« tid:

»En ny planetær forståelse, en ny *Weltanschauung* kommer jo ikke ved, at man knipser med fingrene. Det er hele samfundet, der skal skifte selvforståelse, og den enorme kraft, der er i populismen, skyldes netop, at mange ikke ønsker et sådant nyt verdenssyn,« siger han.

»For vores debat om Europas fremtid er det vigtigt at forstå, at der er tale om en utrolig stærk polarisering, en civilisatorisk kløft. Du kan se på den interne amerikanske debat, hvor højt tonelejet allerede er blevet. Der er regulært had mellem folk, der indtil for nylig håndterede deres politiske uenigheder ved almindelig samtale. Den populistiske reaktion skyldes, at den privilegerede hvide mand i Vesten stadig tror, at han kan blive boende i verden af i går. Han har endnu ikke accepteret, at verden af i morgen bliver meget bedre — eller at det i det mindste er en mulighed.«

Nu handler alting om tab, og tabets sprog er langt mere forbundet med følelser. Her bruges ord som »bortgang«, »sorg« og »død«, og den blinde og brutale respons på udfordringerne har fundet gehør. Den engagerer!

#11 15. MARTS 2019

Forurening. Det vælter ind med affald på Fanøs lange sandstrand. Sexlegetøj, indføringshylstre, gummihandsker, balloner, tv-apparater og så videre. Det vil strandfoged Peter Michelsen sætte en stopper for, og det er faktisk lykkedes ham at rokke en lille smule ved verden.

Havfald

Af **MORTEN BEITER**

Bevægelse. Algeriets gamle, paralyserede leder skal endelig...

[SAMFUND](#)

AI. Kunstig intelligens kommer ikke til at erstatte menneskets hjerne lige...

[IDEER](#)

Interview. »Jeg har længe vidst, at jeg skulle skrive en roman om...

[BØGER](#)

Naturtro. Fremtidens design skal være elegant, sanseligt og...

[KULTUR](#)

[SAMFUND](#)

VIS ALLE ARTIKLER

#11 15. MAR. 2019

Medvindsmænd i modvind

AF HANS MORTENSEN

Dansk Folkeparti. Vælgerne falder fra, og partiets ledelse er helt uvant begyndt at gå fejl af folkestemningen. Er Kristian Thulesen Dahl blevet mere magtpolitiker end folkepolitiker?

#11 15. MAR. 2019

Fodnotepolitik

Ugens politik. Så fat det dog, Grundtvig. Flere lærere. Tilbagetrækning.

#11 15. MAR. 2019

Den fængslende løsning

AF HENRIK DØRGE

Justitsvæsen. Flere voldsforbrydere skal bag lås og slå frem for at få samfundstjeneste. Men ifølge retspolitiske organisationer vil de hårdere straffe blot øge kriminaliteten.

#11 15. MAR. 2019

Grønland kortlagt

AF MARTIN BREUM

Optegnet. Forsvarets samarbejde med USA fortsætter under den hidtil mest omfattende kortlægning af Grønland. I Nuuk glæder de sig til moderne landkort.

#11 15. MAR. 2019

Symbolsk

AF SØREN K. VILLEMOS

Kommentar. En samtykkebaseret voldtægtslovgivning vil næppe hjælpe voldtægtsfres retstilstand.

#11 15. MAR. 2019

Skrivebordsforskning

AF LENY MALACINSKI

Samtykke. Et ensidigt partsindlæg eller videnskabeligt arbejde? Amnesty svarer på kritikken.

#11 15. MARTS 2019

Sidste kapitel. Den begavede storcharmør Eric Conrardt-Eberlin leverede stof til nogle af Danmarks mest berømte romaner. Selv hans sidste timer på et hotel i Køge er i politiets rapport blevet til en hjerteskrærende fortælling.

Dødens grammofon

Af **POUL PILGAARD JOHNSEN**